

ІСТОРІЯ ЗОВНІШНЬОЇ ПОЛІТИКИ США

УДК 94-327-339.9 (94-73)

Олександр Галаджій,
аспірант,
Державна установа «Інститут всесвітньої історії НАНУ»

ЗНАЧЕННЯ AUSFTA У АВСТРАЛІЙСЬКО-АМЕРИКАНСЬКИХ ВІДНОСИНАХ КІНЦЯ ХХ – ПОЧАТКУ ХХІ СТОЛІТТЯ

Анотація. В статті розглянуто основні тенденції австралійсько-американських економічних відносин у контексті підписання Угоди про вільну торгівлю 2004 р. Автор розкриває причини та передумови підписання угоди про вільну торгівлю, розглядає точки зору обох сторін на її підписання, вигоду та ризики для них. Так, відкриваючи свій ринок, Австралія ризикувала отримати кризу через потік американського товару, проте одночасно отримувала підтримку США у сфері безпеки. Вашингтон отримував нового союзника в регіоні та розширював ринок для власних товарів, традиційним способом збільшуючи вплив у Азійсько-Тихоокеанському регіоні. Зобов'язання щодо співпраці у сфері безпеки були скоріше вигідними для США в даній ситуації. Зазначений договір мав для Австралії в першу чергу стратегічне значення, а не економічну вигоду. В той же час для США це була можливість розширити свої ринки у регіоні і збільшити вплив на міжнародній арені. Підписання угоди суттєво вплинуло на структуру і спрямування зовнішньоекономічних зв'язків Австралії та сприяло зміцненню партнерства з США в сфері безпеки. Саме це був один із факторів, що забезпечили зміцнення країни у сфері безпеки та підтримку на шляху до G-20.

Ключові слова: тарифи, вільна торгівля, США, Австралія, АТР, система безпеки, партнерство.

Актуальність проблеми зумовлена необхідністю наукового аналізу історії зовнішньої політики Австралії, її зовнішньополітичного курсу в контексті двосторонніх відносин та регіональних процесів. Важливе місце серед них займає австралійсько-американське співробітництво, а в першу чергу його економічний бік.

Після закінчення Другої світової війни та утворення системи біполярних міжнародних відносин, Австралія стала партнером США у АТР, і, вже у 80-х роках партнерство у сфері економіки, так само, як і в сфері безпеки поглибилось, і вийшло на новий рівень. Більшу роль стала мати економічна політика Австралії, оскільки будучи найбільшою країною Південно-Східної Азії та впливовим центром АТР, вона мала можливість суттєво впливати на безпеку регіону.

Вже до 90-х років Австралія стала важливим економічним партнером таких країн як Китай, США, Японія, Корея та інші. Зважаючи на лібералізаційні та інтеграційні процеси у світі, важливе значення мала реакція Австралії на нові зміни. Тому, необхідність вивчення причин та наслідків підписання Австралією та США Угоди про вільну торгівлю, визначається роллю Австралії в АТР, пов'язаною з тим, що країна взаємодіє з трьома найбільшими країнами світу.

Вивчення особливостей економічного співробітництва Австралії та США має особливу цінність, оскільки дозволяє розкрити та дослідити моделі взаємодії між країнами, а також зовнішньополітичні цілі Австралії в регіоні та методи їх досягнення, які змінювались протягом десятиліть з кінця Другої світової війни.

В українській історіографії простежується певна нестача цільових робіт присвячених як дипломатичним відносинам, так і економічній політиці Австралії, вивчення йде фрагментарно в контексті двосторонніх відносин з різними країнами, а також в контексті вивчення Азіатсько-Тихоокеанського регіону. Слід також зазначити зарубіжні науково-дослідні центри, зокрема, Центр національної безпеки в Канберрі, Стратегічний і оборонний дослідницький центр Австралії, а також Інститут Зовнішньої політики Австралії, який є, свого роду, клубом для спілкування представників академічної науки, дипломатів і зовнішньополітичних діячів Австралії.

Особливий інтерес, в зв'язку з цим, являють роботи дослідників, які в загальному просунулися трохи далі. Це, перш за все, роботи К. В. Малаховського, В. А. Вровського, А. В. Торкунова, П. І. Пучкова, А. В. Лукіна, О. В. Іванова, Е. В. Колдунова, П. Б. Саліна, Е. В. Фірсова, О. В. Шевчука, Н. Д. Городньої, Б. М. Гончара, С. О. Шергіна, які розглядають Австралію в рамках загальної геополітичної ситуації в регіоні і Австралійський континент як один з елементів загальної конструкції АТР.

Хотілося б також відзначити роботу А. Ю. Рудницького, яка внесла великий внесок в дослідження питання специфіки Австралійського регіоналізму і тіснішої співпраці з країнами АТР і роботу Н. Акімова, який систематизував і критично проаналізував відносини Австралії зі своїм основним союзником – США.

Однак, незважаючи на згадані фрагментарні дослідження, на сьогоднішній день комплексних і фундаментальних робіт, які досліджували б специфіку зовнішньої політики Австралії на тривалому відрізку часу, з моменту початку її формування і до наших днів, у вітчизняній літературі не проводилося. Масштабність і динамізм процесів, які протікають сьогодні в АТР і відбиваються на відносинах Австралії з регіоном, вимагають комплексного підходу до осмислення подій в їх історичному контексті, що дозволить точніше визначити вектори зовнішньої політики Австралії в рамках більш широкого дискурсу.

Завданням долідження є розглянути еволюцію австралійсько-американських економічних відносин та причини для обох сторін щодо підписання Угоди про вільну торгівлю, визначити переваги та недоліки від угоди для обох країн.

Економічне значення Південно-Східної Азії для Австралії не було великим ще у 1970-х та на початку 1980-х років, проте воно суттєво зросло протягом останнього десятиліття ХХ століття. У південній частині Тихоокеанської акваторії, Австралія виступає найвпливовішою країною, що дає їй можливість безпосередньо впливати по відносини в регіоні. Проте, безпека в регіоні також створює пріоритети для австралійського зовнішньополітичного курсу. Австралія стимулює відносини на субрегіональному рівні, в тому числі двосторонні відносини з Новою Зеландією та співробітництво країн регіону в рамках інтеграційних організацій. У 90-х роках «американське партнерство» та АНЗЮС мали регіональне значення для Канберри, і Австралія бачила в першу чергу підтримку своїх позицій Сполученими Штатами в АТР, аніж участь у вирішенні глобальних питань за допомогою австралійсько-американського альянсу.

Післявоєнна міжнародна торгівля Австралії до середини 80-х років передбачала захист власного виробника та пріоритетність промисловості. Пізніше австралійська влада переходить до захисту сільського господарства на міжнародній арені – австралійська сторона не була аж надто активною в переговорах по

Генеральній угоді з тарифів і торгівлі (ГАТТ), оскільки не бажала обмежень щодо права виробництва і продажу сільськогосподарської продукції.

Проте з 1983 року уряди змінили політику, було проведено кілька хвиль лібералізації економіки (1983 і 1991 рр.), у 1990-х роках припинився захист легкої промисловості, тому ці галузі стали предметом переговорів для зниження тарифів у регіональних переговорах. Незважаючи на неучасть у регіональних угодах, та завдячуючи лібералізаційним процесам в економіці, Австралія розширила свої торгові привілеї на с/г продукцію та легку промисловість у АТР та на ринках Північної Америки та ЄС протягом 90-х – початку 2000-х років [2, р. 8-12].

У 1975–1983 роках уряди Ліберальної та Аграрної партій, які підтримували збільшення американського впливу, шукали нові зовнішньополітичні ідеї, що привело до розширення регіональних зв'язків Австралії у АТР. У 1980-х роках, лейбористи наголошують на пріоритетності регіонального співробітництва, проте Канберра продовжує долучатись до глобальних проблем міжнародної політики. Період 1990-х років був пов'язаний із змінами на міжнародній арені – закінченням «холодної війни» та зростанням ролі Азійсько-Тихоокеанського регіону на міжнародній арені, і, відповідно, зростанням інтересу Сполучених Штатів до нього. В кінці ХХ століття австралійсько-американські відносини стали своєрідним індикатором політики ізоляціонізму та регіоналізму Канбери, тобто, чим більш Австралія поглиблювала регіональні відносини, тим меншим ставав вплив Вашингтону на зовнішньополітичну стратегію країни, а співробітництво із Сполученими Штатами для Австралії набувало регіонального значення.

Проблемою залишалось те, що в умовах економічного співробітництва із США, Австралія залишала досить високими тарифи на деяку продукцію. Оскільки, співробітництво відбувалось на регіональному рівні, і з урахуванням стандартів СОТ, то скоро подальше скасування та пониження тарифів між країнами стало неможливим без порушення міжнародних стандартів.

За розрахунками американських аналітиків, для більш вигідної торгівлі необхідно було прибрати повністю всі торгові бар'єри, проте це порушувало принципи СОТ, а також це похитнуло б баланс у регіоні, тому розроблення Угоди про вільну торгівлю стало найбільш ефективним варіантом. Проте, не слід забувати про те, що в першу чергу, вона була вигідна Сполученим Штатам, як імпортеру с/г продукції та легкої промисловості з Австралії.

Президент Дж. Буш молодший висловив велику радість з приводу підписання угоди, за його словами, це дуже важливий момент – співробітництво з таким важливим партнером як Австралія у АТР буде підкріплене міцним економічним партнерством. Він зазначив, що сума двосторонньої торгівлі між країнами складає близько 28 млрд. дол. і Австралія 10-та за об'ємом країна-експортер до США, а нова торгова угода знімає багато тарифних обмежень між країнами, що відкриває нечувані перспективи для обох економік. Також, він підкреслив, що ця угода є найширшою з раніше підписаних двосторонніх угод Сполучених Штатів, тому Білий Дім передбачає значні перспективи від неї.

Також, він зазначив, що передбачається збільшення американського експорту на 2 млрд. дол. щороку, що означало в першу чергу збільшення попиту на с/г продукцію, обсяг торгівлі якої складав раніше близько 750 млн. дол., а також на промислове виробництво, яке було високе і раніше [3].

Угода про вільну торгівлю між Австралією та Сполученими Штатами Америки була підписана сторонами 15 липня 2004 року і передбачала створення

зони вільної торгівлі між країнами, зменшення або скасування тарифів на експорт/імпорт продукції та захист прав виробників у рамках самої угоди. Вона мала вирішити питання про доступ американських товарів на австралійський ринок та зниження тарифів та товари американської промисловості, в яких зацікавлена Австралія [4].

Економіка Австралії добре зарекомендувала себе протягом останніх десятиліть ХХ століття. Австралійський уряд сподівався, що угода про вільну торгівлю зі Сполученими Штатами буде жити подальше зростання. Угода про вільну торгівлю між Австралією і США (AUSFTA) вступила в силу з 1 січня 2005 р. і, протягом наступного року обсяг двосторонньої торгівлі зріс на 6%, склавши \$ 23 млрд в 2005 році. Американський експорт до Австралії в 2005 році збільшився на 10,9% і досяг \$ 15,8 млрд. [7, р. 8-9].

США є найбільшим джерелом прямих іноземних інвестицій в Австралію і найбільшим імпортером австралійських товарів. Станом на 30 червня 2002 року інвестиції США склали 80 млрд, що близько 16 мільярдів більше, ніж австралійські інвестиції в США. Угода про вільну торгівлю (AUSFTA), дала можливість розширити американські торгові можливості та інвестиції в результаті усунення торгових бар'єрів. Австралія сподівалася, що у довгостроковій перспективі, AUSFTA дасть можливість доступу до ринку Південної Америки та на ринок НАФТИ а також збільшить можливість впливу Австралії на систему відносин в АТР [6, р. 13].

Двостороння угода про вільну торгівлю між Сполученими Штатами та Австралією усуває тарифи на промислові товари, але зберігає преференції для Сполучених Штатів по цукровій, молочній та м'ясній промисловості. Міністр торгівлі Вейл заявив, угода дає поштовх Австралії до економічної інтеграції з найбільшою економікою світу. Основний експорт Австралії в Сполучені Штати включає м'ясо, птицю, вино, сиру нафту і неорганічні хімічні речовини; експорт США до Австралії складає літаки і запасні частини, хімікати, комп'ютери і фармацевтичні препарати.

За деякими оцінками, прогнозувалося, що австралійська угода про вільну торгівлю (AUSFTA) призведе до збільшення експорту продукції важкої та легкої промисловості. Представники Лейбористської партії висловлювали сумніви з приводу угоди, а колишній прем'єр-міністр Кітінг стверджував, що вона зруйнує систему сільського господарства Австралії та порушить систему торгових відносин з партнерами в АТР [7, р. 8-10].

Австралійські експерти були стурбовані тим, що умови угоди можуть створити суттєві проблеми для дотримання австралійського права інтелектуальної власності у сфері хімічної промисловості та легкого машинобудування. Крім того, в пріоритеті на той момент у Канбери було налагодження торгових відносин у ПСА через зростання значення Азійського регіону на міжнародній арені, а стурбованість впливом угоди про вільну торгівлю зі Сполученими Штатами пов'язана переважно з тим, що Австралія мала преференції у торгівлі з Сінгапуром, а також працювала над співробітництвом із Тайландом, яке передбачало позитивне значення для австралійської економіки, і її товари вже займали важливу нішу в економіці не тільки цих країн, а також Китаю, Японії, Республіки Корея та інших країн регіону [1, р. 28-32]

Американська сторона дуже позитивно оцінює угоду про вільну торгівлю з Австралією, зазначаючи, що вона найважливіша з часів підписання угоди Канадою

у 1988 році. Австралія була і залишається великим торговим та інвестиційним партнером Сполучених Штатів, а в 2003 році була тринадцятим найбільшим експортним ринком Америки товарів. Австралія є ключовим ринком експорту для важливих галузей промисловості США, таких, як літаки, автомобілі та автозапчастини, машини, комп'ютери і електроніка, хімічні речовини, а також деревообробна та паперова продукція.

Австралійські фахівці оцінюють угоду не дуже високо – головними питаннями Австралії були рівень австралійської економіки та економічні контакти з країнами АТР після підписання угоди: деякі члени уряду серйозно боялись, що відбудеться занепад сільськогосподарського сектору австралійської економіки, відбудуться негативні зміни у промисловому виробництві та зменшиться свобода торгівлі для Австралії з країнами АТР, в першу чергу – із Південно-Східною Азією. Проте після підписання документу збільшення ролі Австралії в регіоні не припинилось, хоча певною мірою можливий прибуток від торгівлі з азійськими країнами за період наступних 10 років був менший на 53 млрд. дол. Проте за допомогою економічних зв'язків Австралія має переваги в інших сферах по співробітництву зі Сполученими Штатами, в першу чергу у забезпеченні безпеки регіону, яка з кінця ХХ – початку ХХІ століття все більш залежить від американсько-китайських відносин [5].

Таким чином, ми бачимо, що протягом 1970–1980-х років Австралія налагодила широкий спектр відносин з країнами Азійсько-Тихоокеанського регіону, а також зайняла важливу нішу в економіці таких впливових країн як США, Китай та Японія. Разом з кінцем 1980-х та зміною біполярної системи міжнародних відносин на багатополярну, Австралія провела зміни не тільки у зовнішньополітичній стратегії, а й у економічній системі та зовнішній торгівлі.

Лібералізація економіки привела до того, що Австралія отримувала досить великий прибуток від торгівлі в регіоні, при цьому продовжуючи дотримуватись курсу на певну ізоляцію країни від зовнішніх впливів. Вже з 1990-х років зовнішньополітична стратегія Австралії передбачає розширення відносин з країнами в регіоні, проте двосторонні відносини із США все ще змушують країну виступати також центром впливу і на міжнародній арені. Проте, з розпадом біполярної системи та поступовим залученням США до вирішення проблем Азійсько-Тихоокеанського регіону, Канберра вбачає можливість піти на поступки Вашингтону і підписати договір про вільну торгівлю, який скасовував би тарифи на товари, необхідні США і давав можливість американському виробнику вийти на австралійський ринок, що певною мірою могло погіршити економічний розвиток Австралії, проте давав можливість розширювати співпрацю із Сполученими Штатами у АТР, залучаючись підтримкою Білого Дому для вирішення необхідних питань у регіоні. Це підвищувало значення та вплив Австралії в регіоні, проте давало негативні наслідки в економічному плані.

Для США договір про вільну торгівлю створив можливість збільшення впливу в регіоні шляхом економічного проникнення, яку вони могли б використати вже найближчим часом. В той же час, укріпивши відносини із Австралією, Вашингтон отримував нового потенціального союзника та партнера по проведенні спільної політики безпеки в регіоні. Особливо, враховуючи те, що вже кілька десятиліть ефективною була співпраця у форматі АНЗЮС.

Література

1. Australian foreign policy futures: making middle power leadership work / editor, Lorraine Elliott; authors, Lorraine Elliott ... [et al.] Dept. of International Relations, College of Asia and the Pacific, Australian National University Canberra: 2008. – 42 p. [Electronic resource]. – URL: <http://ips.cap.anu.edu.au/sites/default/files/Keynotes-8.pdf>.
2. Garnaut Ross An Australia-United States Free Trade Agreement // Ross Garnaut – The Australian National University Canberra. – 33 p. [Electronic resource]. – URL: <http://rossgarnaut.com.au/Documents/An%20Australia-United%20States%20Free%20Trade%20Agreement%202002.pdf>.
3. Remarks by the President Upon Signing of H.R. 4759, the United States-Australia Free Trade Agreement Implementation Act. [Electronic resource]. – URL: <http://georgewbush-whitehouse.archives.gov/news/releases/2004/08/20040803-1.html>.
4. Text of the United States-Australia Free Trade Agreement Implementation Act. [Electronic resource]. – URL: <https://www.govtrack.us/congress/bills/108/hr4759/text#>.
5. The costs of Australia's «free trade» agreement with America. – Inside story. [Electronic resource]. – URL: <http://insidestory.org.au/the-costs-of-australias-free-trade-agreement-with-america>.
6. Tisdell Clem Working Paper No. 30 Australia's Economic Policies in an Era of Globalisation // Clem Tisdell «Working papers in the series», Economic Theory, Applications and Issues, The School of Economics, University of Queensland, Australia: 04. 2004. 23p. [Electronic resource]. – URL: <http://www.uq.edu.au/rsmg/docs/ClemWPapers/ETA/WP%2030.pdf>.
7. Vaughn Bruce CRS Report for Congress Australia: Background and U.S. Relations // Bruce Vaughn Analyst in Southeast and South Asian Affairs Foreign Affairs, Defense, and Trade, 2015. 26 p. – [Electronic resource]. – URL: <https://www.fas.org/sgp/crs/row/RL33010.pdf>.

Olexandr Haladzii, Ph.D. student, «The State Institution Institute of World History of NAS of Ukraine», Kyiv, Ukraine.

VALUE OF AUSFTA IN THE AUSTRALIAN-US RELATIONS IN THE LATE XXTH AND XXITH CENTURY

Abstract. *The article contains basic overview of main trends in Australian-US economic relations in the context of signing the 2004 bilateral Free Trade Agreement. The author reveals the causes and conditions of signing a Free Trade Agreement, considering the point of view of both parties to sign it, describing and analyzing the benefits and risks for both countries. The author notes, that since opening its market, Australia risked to get through the economy crisis because of the flow of American products, but at the same time received the support of the US in the security sphere. Washington received a new ally in the region and expanded the market for their products, the traditional way increasing influence in the Asia-Pacific region. Security cooperation obligations were more favorable to the United States in this situation. This arrangement had primarily a strategic significance rather than economic benefits for Australia. At the same time for the United States it was an opportunity to expand their markets in the region and increase the influence on the international arena. The signing of this Agreement had a substantial impact on the structure and dimensions of Australian foreign economic relations and contributed to the strengthening of Australian-US security partnership. And, also, it was one of the factors contributing to the strengthening of the Australian security and support on the way to the G-20.*

Key words: *tariffs, free trade, the United States, Australia, Asia Pacific region.*